

С. М. Халатур,
асистент кафедри фінансів ДДАУ

РОЗРОБКА ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕКТОРА АПК У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ЇХ СТАТУСУ В СОТ

У даній статті розглядаються основні підходи щодо економічного розвитку аграрного сектора країн-учасниць СОТ. Головними функціями організації є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами. Окрім суто економічних переваг, які досягаються шляхом зниження бар'єрів у торгівлі, система СОТ позитивно впливає на політичну і соціальну ситуацію в країнах, розвиток аграрної сфери, а також на індивідуальний добробут громадян. Тому питання щодо формування належного стану та тенденцій розвитку аграрної економіки країн-учасниць СОТ є досить актуальним, що характеризує позитивний та належний рівень діяльності організації загалом.

This article discusses the basic approach to the economic development of agrarian sector of countries — participants of the WTO. The main functions of an organization is to establish an international system of trade rules and settling disputes between member states. Apart from purely economic benefits achieved by lowering trade barriers, the WTO has a positive impact on the political and social situation in the countries, the development of agriculture, as well as individual welfare of citizens. Therefore the issue of forming a proper status and trends of development of agrarian economy countries — WTO members are very important, characterizing the positive and appropriate level of the organization as a whole.

*Ключові слова: СОТ, аграрна політика, країни — учасниці СОТ, АПК, ефективність про-
довольчої політики, економічний розвиток.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Членами Світової Організації торгівлі є понад 153 країни, за кожною з яких закріплені загальні правила та обов'язки відповідно до положень організації. Одними з головних СОТ є забезпечення ефективного аграрного розвитку країн світу та контроль рівноправної торгівлі між ними. А тому головним проблемою є задовільний стан досягнення виконання загальної мети організації серед її учасників. На основі вирішення головної проблеми були розглянуті питання щодо розробки підходів до формування ефективного розвитку АПК серед країн-учасниць СОТ. Актуальним відзначається необхідність проведення аналізу показників ефективності аграрної

політики за окремими даними учасників СОТ, ефективності її розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність розкриття даної проблеми, зокрема, зосереджена на наукових працях провідних вчених. Найбільша увага була відведена працям, в яких досліджувалися питання лібералізації світової торгівлі, стану та проблем економічного розвитку аграрного сектора країн-членів СОТ, інтеграційних процесів у СОТ. Необхідно виділити роботи таких вчених, як: Філіпенко А.С., Макогон Ю.В., Олійник Т.Я., Коляденко С.В., Кукурудза І.І., Олійник Т.Я. [1; 2; 3; 4; 5; 6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

При проведенні дослідження формування економічного розвитку аграрної економіки країн світу у відповідності до їх статусу в СОТ було проведено аналіз великого масиву статистичних джерел як за окремими напрямками розвитку АПК (тваринництво, пшениця, кормові культури цукор), так і за окремими макроекономічними показниками (дефлятор ВВП та чисельність населення в країні, яка бралась у зворотному значенні). Ці показники розвитку аграрної економіки було обрано тому, що ці види продовольства є основним для споживання усіх країн світу.

Конкретною метою дослідження є порівняння ефективності аграрної політики країн-учасниць СОТ, аналіз найголовніших підходів щодо розвитку їх аграрного сектору. Основним завданням статті є дослідження економічного розвитку аграрної економіки країн світу у відповідності до їх статусу в СОТ.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед підходів щодо економічного розвитку сектора АПК найбільшу увагу слід приділити системному. Системний підхід до діагностики ефективності продовольчої політики країн світової економіки в умовах впливу світової організації торгівлі дозволив отримати формулу оцінки ефективності національної продовольчої політики [1].

$$I = \frac{Q^t}{Q^b} \cdot \gamma_1 + \frac{q^t}{q^b} \cdot \gamma_2 + \frac{(\sum_i v_i)^b}{(\sum_i v_i)^t} \cdot \gamma_3 \cdot \frac{n^t}{n^b} \cdot \gamma_4 + \frac{d^b}{d^t} \cdot \gamma_5 + \frac{F^b}{F^t} \cdot \gamma_6 + \dots \quad (1)$$

де J — показник ефективності регіональної економічної політики;

Q^t, Q^b — величина доходу на людину відповідно в аналізованому й базовому періодах;

q^t, q^b — рівень безробіття відповідно в базовому й аналізованому періодах;

$\frac{(\sum_i v_i)^b}{(\sum_i v_i)^t}$ — сумарний обсяг видів шкідливих викидів (забруднень) k -х м'яса в базовому й аналізованому періодах;

n^t, n^b — кількість народжених відповідно в базовому й аналізованому періодах;

n^t, n^b — кількість померлих відповідно в базовому й аналізованому періодах;

d^t, d^b — рівень безробіття відповідно в базовому й аналізованому періодах;

$\gamma_1, \gamma_2, \gamma_3, \gamma_4, \gamma_5, \gamma_6$ — коефіцієнти вагомості показників, що розраховують за результатом експертної оцінки ($\sum \gamma_i = 1$).

Постановка наукового завдання потребувала модифікації формули ефективності регі-

ональної економічної політики для застосування в оцінці ефективності продовольчої політики країн-членів СОТ:

$$T = \frac{(\sum_i R^t)^b}{(\sum_i R^t)^t} \cdot \gamma_1 + \frac{(\sum_i v_i)^b}{(\sum_i v_i)^t} \cdot \gamma_2 + \frac{B^t}{B^b} \cdot \gamma_3 + \frac{C^t}{C^b} \cdot \gamma_4 + \frac{D^b}{D^t} \cdot \gamma_5 + \frac{E^b}{E^t} \cdot \gamma_6 + \frac{F^b}{F^t} \cdot \gamma_7, \quad (2)$$

де T — показник ефективності продовольчої політики країни;

$\frac{(\sum_i R^t)^b}{(\sum_i R^t)^t}$ — сумарний обсяг споживання k -х м'яса в базовому й аналізованому;

$\frac{(\sum_i v_i)^b}{(\sum_i v_i)^t}$ — сумарний обсяг споживання k -х зернових культур в базовому й аналізованому періодах;

B^t, B^b — споживання пшениці в базовому й аналізованому періодах;

C^t, C^b — споживання цукру в базовому й аналізованому періодах;

D^t, D^b — приріст населення в базовому й аналізованому періодах;

E^t, E^b — динаміка дефлятора ВВП в базовому й аналізованому періодах;

F^t, F^b — динаміка імпорту м'яса в базовому й аналізованому періодах;

$\gamma_1, \gamma_2, \gamma_3, \gamma_4, \gamma_5, \gamma_6, \gamma_7$ — коефіцієнти вагомості показників, що розраховують, за результатом експертної оцінки ($\sum \gamma_i = 1$).

Таким чином, отримана формула показує, що при $T > 1$ національна продовольча політика ефективна, при $T < 1$ — неефективна, чим більше одиниці, тим ефективніше національна продовольча політика, тому що при цьому більше споживання зернових культур, цукру та зменшення імпорту м'яса.

Отже, можна зробити висновки, що параметричне поле діагностики для оцінки ефективності національної продовольчої політики може бути розширене за рахунок показників, що характеризують рівень економічної доступності основних харчових продуктів; рівень наявних ресурсів домашніх господарств за групами населення; рівень споживання основних видів продовольства в розрахунку на душу населення, в тому числі за рахунок вітчизняного виробництва; споживання харчових продуктів за окремими групами населення; частка населення, для якого споживання основних харчових продуктів нижче раціональних норм; обсяги адресної допомоги населенню; питома вага імпортованих і вітчизняних харчових продуктів, що не відповідають вимогам технічних регламентів; продовольча інфляція; питома вага харчової про-

дукції вітчизняного виробництва в загальному обсязі товарних ресурсів внутрішнього ринку відповідних продуктів [1].

На рис.1 ми можемо побачити ефективність аграрної політики країн-членів СОТ. Значно меншою мірою ми можемо спостерігати у цих країнах окремі показники ефективного розвитку передових аграрних галузей [2]. У Південній Африці у задовільному стані знаходяться розвиток тваринництва та відповідно кормових культур. У Єгипті найбільш розвиваються ринок пшениці та цукру. Найбільш високими показниками розвитку з цієї групи країн відзначають окремі галузі АПК в Китаї. До успішних галузей можна віднести тваринництво, кормові культури, виробництво цукру, значно покращується ситуація із імпортом м'яса.

Досить стабільно виглядають перспективи росту аграрної економіки за окремими напрямками в Україні. Необхідно поліпшувати ситуацію із імпортом м'яса та виводити країну на задовільні макроекономічні показники, щоб оздоровити економіку країни в цілому. У рамках Програми розвитку ООН в Україні було проведено аналіз цінової конкурентоспроможності за десятима основними сільськогосподарськими товарами: пшениця, кукурудза, ячмінь, насіння соняшнику, цукор, яловичина, свинина, молоко, продукція птахівництва (м'ясо птиці і яйця). На ці продукти припадає майже 70 % валового виробництва продукції сільського господарства, а у виробництві цих видів продукції зайнято 4 млн осіб, тобто більше половини працездатного населення, що проживає в сільській місцевості.

Порівняння цінової різниці між зовнішніми цінами (з урахуванням ввізного мита) і цінами вітчизняних сільгоспвиробників довело, що Україна є нетто-експортером більшої частини первинної продукції сільського господарства і харчової промисловості. Тому можна зробити висновок, що рівень граничних тарифів в Україні після вступу до СОТ не супроводжуватиметься додатковим тиском на виробників: основні види сільгосппродукції за ціною більш конкурентоспроможні, ніж імпортні.

На рис. 2 подано групи країн, які в кожній групі розташовані у відповідності з алфавітом та позначені відповідним коефіцієнтом, який усереднює значення за показниками, які аналізувалися вище. Для наочності ми можемо побачити усереднений показник — лінію, що відповідає одиниці. Серед країн першої групи — засновників СОТ — найбільші показники розвитку мають Аргентина, Бразилія та країни ЄС. Найнижчий показник розвитку у США,

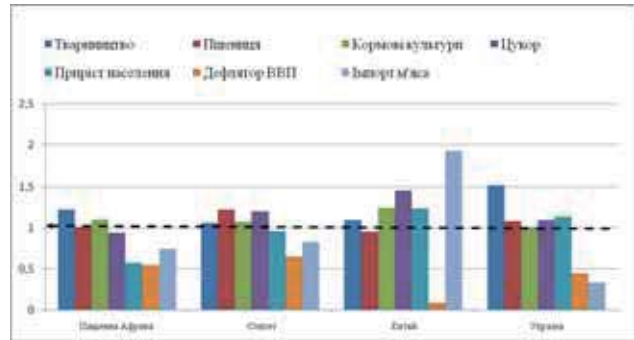

Рис. 1. Ефективність аграрної політики за окремими показниками країн-членів СОТ

який дорівнює 0,96 не дотягуючи до 1.

Слід зауважити, що абсолютні показники виробництва продукції сільського господарства у США є одними з найкращих в світі, але наше дослідження показує, що розвиток аграрного сектора економіки призупинився [4].

Усі вчені-економісти відзначають негативні тенденції, що вносять концентровані капітали ТНК у розвиток сільськогосподарського виробництва.

Не дивлячись на переважну більшість американських ТНК, вони не можуть надати новий імпульс для розвитку національної економіки. Крім того, ТНК утворили усталену та односторонню аграрну економіку в США, головним елементом якої є кормові культури, в першу чергу кукурудза, але за рахунок тільки цієї культури економіка розвиватися не в змозі.

Із другої групи країн, які є членами СОТ, найвищий показник розвитку у Китаю, що пов'язано із загальною стабільною макроекономі-

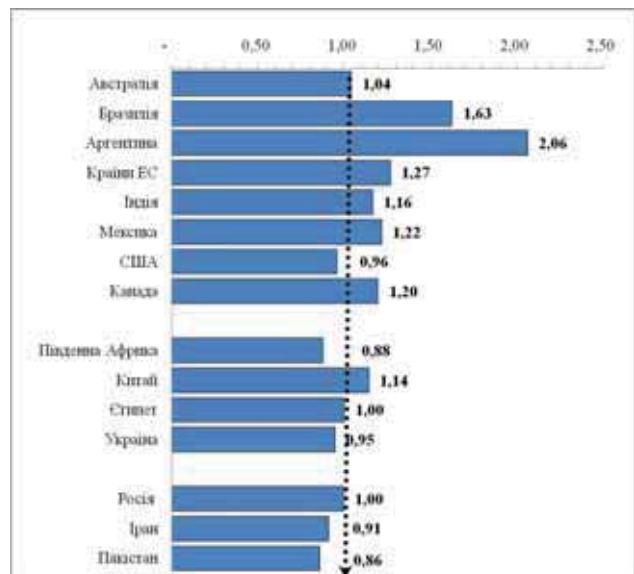

Рис. 2. Інтегральні показники ефективності розвитку аграрної економіки за окремими країнами

чною ситуацією в країні. Слід зазначити, що Єгипет є країною, спрямованою на економічний розвиток аграрної економіки, мабуть, цьому сприяє, аграрно-туристична спрямованість економіки країни в цілому, коли розвиток туристичного бізнесу потребує інвестицій в сільське господарство. Із країн, що не є учасником СОТ, до рівня одиниці дотягує лише Росія.

ВИСНОВКИ

Якщо підвести підсумки проведеного дослідження, то можна побачити, що в цілому країни-засновниці СОТ на теперішній час займають найбільш вигідні стратегічні позиції в аграрній економіці світу.

Це, можливо, пояснюється тим, що в цю групу країн входять найбільш економічно розвинуті країни, але найбільш важливим фактором, мабуть, є той, що на Уругвайському раунді були сформовані найбільш сприятливі для країн-учасників СОТ умови функціонування цієї організації. Позитивним моментом дослідження є висновок, який можна зробити для України: бути членом СОТ — більш вигідно чим не бути.

Отже, за отриманим результатами можна зробити висновки, що:

1) основним підходом щодо економічного розвитку сектора АПК є системний підхід до діагностики ефективності продовольчої політики країн. Результати дослідження показали, чим більше показник ефективності продовольчої політики країни одиниці, тим ефективніше національна продовольча політика. Це пояснюється тим, що при даній ситуації збільшується споживання зернових культур та інших продуктів та зменшується імпортування продуктів з-за кордону;

2) були розглянуті та проаналізовані показники ефективності аграрної політики країн-членів СОТ. За отриманими результатами можна зробити висновки про позитивну динаміку росту аграрної економіки України. Але слід звернути увагу на необхідність покращення показників кормових культур та рівень імпорту м'яса, показники яких складають 1,01 та 0,35 відповідно;

3) серед країн-засновниць СОТ першої групи найбільші показники розвитку економіки мають Аргентина (2,06), Бразилія (1,63) та країни ЄС (1,27). Це говорить про їх міцний фундамент розвитку аграрної сфери та активну діяльність у продовольчій сфері;

4) не дивлячись на непогані результати показників України, на сьогоднішній день має

місце підтримка та розвиток вітчизняного товаровиробника, збільшення конкурентоспроможності національного продукту;

5) розробка нових підходів щодо формування перспективного розвитку АПК країн СОТ є актуальним кожен день. Це пояснюється розвитком наукової, електронної, машинної та інших сфер, а отже, існує можливість вдосконалення існуючого рівня аграрної сфери країн. З розвитком життя на землі існує щоденна необхідність у вдосконаленні всіх сфер навколо неї задля досягнення найкращого результату. Таким чином, проблема розробки нових методів, заходів вдосконалення розвитку аграрної сфери країн є дуже важливою.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що загалом рівень стану та розвитку країн-учасниць СОТ відповідає загальній меті існування організації, що має позитивний характер для розвитку світової економіки загалом. Але слід звернути увагу на підняття розвитку аграрної сфери окремих країн, таких як Пакистан та Південна Африка. Адже одним із елементів загального добробуту націй є належний рівень економічних показників усіх країн.

Література:

1. Коляденко С.В. Територіальна організація агропромислового комплексу України: методологія, практика та механізм реалізації: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра екон. 08.00.05/РВПС України/ С.В. Коляденко. — К., 2009. — 36 с.

2. Макогон Ю.В. Глобализация и экономическое развитие: национальный аспект / Ю.В. Макогон, В.В. Дергачева, Е.А. Пашко, П.А. Фильянов. — Донецк.: ДонНУ, 2006. — 260 с.

3. Олійник Т.Я. Територіальна організація агропромислової інтеграції України у світове співтовариство: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня к-ра екон. Наук 08.10.01/РВПС України / Т.Я. Олійник. — К., 2006. — 20 с.

4. Філіпенко А.С. Економічний розвиток сучасної цивілізації [навчальний посібник] / А.С. Філіпенко. — К.: Знання, 2000. — 392 с.

5. Кукурудза І.І. Інноваційна діяльність в регіоні: стан, проблеми, перспективи / І.І. Кукурудза // Вісник економічної науки. — 2005. — № 1. — С. 67—70.

6. Олійник Т.Я. Територіальна організація агропромислової інтеграції України у світове співтовариство: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня к-ра екон. наук 08.10.01/РВПС України / Т.Я. Олійник. — К., 2006. — 20 с.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2011 р.